

ВНЕСОК ПОЛЬСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ У ЗБИРАННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ

CONTRIBUTION OF POLISH RESEARCHERS TO THE COLLECTION, STUDY, AND POPULARIZATION OF UKRAINIAN FOLKLORE AND ETHNOGRAPHY

Тендітна Н.М.,

orcid.org/0000-0002-2001-5379

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та літератури

Донбаського державного педагогічного університету

Без діяльності польських дослідників значна частина української фольклорної спадщини могла бути втрачена. Адже вони системно фіксували українську народну творчість, ретельно записували легенди, пісні, звичаї, обряди, систематично публікуючи ці матеріали у наукових виданнях Європи (адже на той час в Україні не існувало потужної етнографічної інфраструктури). Польськими дослідниками зібрано та опубліковано великий масив першоджерельного фольклорного і етнографічного матеріалу, що й досі зберігає своє важливе значення для науки про усну традиційну культуру українців. Українсько-польський контакт тривав століттями: на Волині, у Галичині, на Поліссі, Холмщині, Надсянні. Вивчення цих матеріалів допомагає розкрити спільні мотиви в обрядах, міфології, святах, епічній традиції; сприяє розумінню пограничної ідентичності, де елементи польської й української культури сплелися в одне. Також багато польських фахівців випередили свій час за точністю запису фольклорних творів (фонетика, діалекти); науковою класифікацією жанрів та критичним підходом до інтерпретації міфологічних структур. У багатьох випадках польські архіви залишилися єдиними джерелами для вивчення регіонального фольклору. Так, наприклад, матеріали Оскара Кольберга про Покуття й Волинь; записи Залеського з Галичини; етнографічні щоденники Доленги-Ходаковського. Доступ до цих архівів дозволяє поновити втрачені версії пісень, легенд; реконструювати обрядову практику XIX століття; перевіряти гіпотези сучасних фольклористів. Вивчення внеску польських етнографів, письменників та діячів у дослідження українського фольклору надзвичайно актуальне. Це питання національної пам'яті, наукової спадщини, міжкультурного порозуміння, академічного збагачення, відновлення глибокої ідентичності українців. Польські тексти й дослідження на сучасному етапі перетворюються на основу для створення цифрових фольклорних баз даних.

Ключові слова: фольклористика, архів, польсько-українські зв'язки, збереження, реконструкція, відтворення.

Without the activities of Polish researchers, a significant part of Ukrainian folklore heritage could have been lost. After all, they systematically recorded Ukrainian folk art, carefully recorded legends, songs, customs, and rituals, and systematically published these materials in scientific publications in Europe (because at that time there was no powerful ethnographic infrastructure in Ukraine). Polish researchers have collected and published a large array of primary folklore and ethnographic materials, which still retain their important significance for the science of the oral traditional culture of Ukrainians. The Ukrainian-Polish contact lasted for centuries, spanning areas such as Volhynia, Galicia, Polesia, Chelm Land, and Nadsanie. Studying these materials helps to reveal common motifs in rituals, mythology, holidays, and epic tradition; it contributes to understanding the borderline identity, where elements of Polish and Ukrainian culture are intertwined into one. Also, many Polish specialists were ahead of their time in the accuracy of recording folklore works (phonetics, dialects), scientific classification of genres, and a critical approach to the interpretation of mythological structures. In many cases, Polish archives have remained the only sources for the study of regional folklore. For example, Oskar Kolberg's materials about Pokuttia and Volhynia, Zaleski's notes from Galicia, and Dolenga-Chodakowski's ethnographic diaries. Access to these archives allows restoring lost versions of songs and legends, reconstructing the nineteenth-century ritual practices, and testing the hypotheses of contemporary folklorists. The study of the contribution of Polish ethnographers, writers, and figures to the study of Ukrainian folklore is extremely relevant. This is an issue of national memory, scientific heritage, intercultural understanding, academic enrichment, and the restoration of the deep identity of Ukrainians. Polish texts and studies are currently becoming the basis for creating digital folklore databases.

Key words: folklore studies, archive, Polish-Ukrainian relations, preservation, reconstruction, reproduction.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження внеску польських діячів зростає у світлі міждисциплінарного підходу (фольклор + історія + соціологія + мовознавство), нових дослідницьких парадигм (наприклад, пам'ять, ідентичність, міфопоетика), розвитку цифрових гуманітарних наук (Digital Humanities). Digital Humanities поєднує гуманітарні науки (філологію, історію, мистецтвознавство, культурологію, фольклористику) з цифровими технологіями (програмування, ана-

літика даних, машинне навчання, візуалізація, бази даних, штучний інтелект). Також багато оригінальних текстів українських пісень, казок, обрядів збереглися лише у польських збірках, а тому сьогодні вони використовуються як джерела для реконструкцій деяких обрядів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом значно активізувалися польсько-українські зв'язки в галузях фольклористики. Вивчення внеску польських етнографів,

письменників та діячів у дослідження українського фольклору надзвичайно актуальне. Це питання національної пам'яті, наукової спадщини, міжкультурного порозуміння, академічного збагачення, відновлення глибинної ідентичності українців, міжнародної співпраці та збереження культури. На фольклорні матеріали, зібрані польськими дослідниками, акцентують увагу у своїх працях, зокрема, З. Болтарович [1], В. Великочій, М. Глушко, І. Збир, Р. Кирчів [6], О. Коломийчук, В. Коротя-Ковальська [8], І. Опацький [10], С. Пилипчук, М. Романів, Н. Стішова [11], Л. Триняк, А. Українець, О. Хоменко, І. Церковняк, О. Шевчук [15], В. Юзвенко [16], В. Яремчук. Проте більшість науковців досліджують, здебільшого, діяльність одного чи двох збирачів. Так, Л. Вахніна розглядає фольклористичну діяльність Ю. Кшижановського і Г. Капелусь [2]; І. Гунчик – Ю. Талька-Гринцевича [3]; Р. Кирчів – Яна Мирослава Касіяна [6]; І. Хланта – О. Кольберга [12]; О. Шалак – А. Новосельського [13] та В. Боржковського [14].

Постановка завдання. Україно-польські фольклорні взаємини мають давню і плідну історію, починаючи з XIX століття. Вони розвивалися в двосторонньому руслі: українські вчені (Франко, Гнатюк, Дунаєвська) шукали польську методологію та науковий статус; польські фольклористи (Kolberg, Wuysocki, Moszyński) занурювалися в українську традицію, привносячи її в західноєвропейські контексти; сучасні дослідники (Krasowska, Torzecki, Szurmińska) продовжують роботу, розвиваючи концепцію культурного пограниччя. Такий діалог дав міцний фундамент для сучасної науки про слов'янський фольклор. Тому завдання статті – підкреслити роль видатних постатей, діяльність яких важлива для формування означених зв'язків.

Виклад основного матеріалу. А. Ємчук пише, що у першій половині XIX ст. здійснюється поступове вивчення фольклору із західноукраїнських земель, причому перевага належить польським дослідникам, які зосереджувалися в основному на дослідженні українського фольклору, хоча й трактували його, здебільшого, як складову своєї національної культури [5].

Дослідження календарної обрядовості польськими дослідниками Н. Стішова для зручності пропонує поділити на три періоди: народознавчі студії польських учених на початку XIX ст.; дослідження другої половини XIX ст. (1920–1930 роки); наукові здобутки польських дослідників другої половини XX – початку XXI ст. [11, с. 301].

І. Хланта однією з найдавніших праць, у якій описано народні звичаї та обряди на Україні, зокрема в Галичині, називає «Roxolania» (1584) С. Кльоновича [12, с. 222]. Так, наприклад, читаємо такі рядки: «Подиву гідні ті довгі пости, що побачиш у русів, / Завжди тверезі вони напередодні всіх свят. / Їжу просту споживають: звичайно, це овочі й фрукти, / Словом, усе, що поля й сад невеликий дають. / Ріпу, капусту, гриби та салати їдять під час посту, / Квас п'ють тоді – основний в русів щоденний напій, / А молока або м'яса в пісні дні не можна вживати, / Їсти дозволено лиш страви без всяких жирів» [7].

З. Болтарович згадує польських діячів, які жили в Галичині й зверталися до вивчення словесної творчості українського народу. Це Вацлав Залеський і його збірник «Piesni polskie i guskie ludu galicyjskiego» (1833). Автор одним із перших наголосив на важливості точної фонетичної транскрипції при записуванні текстів пісень та діалектних говірок. Але, на жаль, всі українські пісні, які увійшли до збірника, подав у латинській транскрипції. Та Жоготу Паулі з його пісенним матеріалом у збірці «Piesni ludu ruskiego w Galicji» (1839–1840). В. Коротя-Ковальська також у своїй праці називає польських збирачів, які видають галицькі пісні Вацлав (1833) та Жрота Павлі (1838–1840) [8].

Грунтовні фольклористичні дослідження пов'язані і з роботою антропологічної комісії Краківської Академії наук (1874). Польські фольклористи досліджують культуру і побут українців, які фіксують на сторінках таких видань, як «Zbior wiadomosci do antropologii krajowej», «Wisła», «Lud». Серед дослідників цього періоду варто виокремити прізвища І. Коперницького, Е. Руліковського, Б. Сокальського.

Юзефа Мошинська (1820–1897) досліджувала звичаї та обряди Білоцерківського, Таращанського та Васильківського повітів Київщини. Окремою збіркою «Bajki i zagadki ludu ukraińskiego» видала 36 казок і 156 загадок із відгадками з Київщини. Зібрала також 60 текстів весільних пісень, купальські ігри та пісні з 17 сіл (детально описала святкування Івана Купала в околицях Білої Церкви). Результати досліджень Ю. Мошинської висвітлено також у виданнях «Zbiór wiadomości do antropologii krajowej»; «Kupajło tudzież zabawy doroczne, i inne z dodatkiem niektórych obrzędów i pieśni weselnych ludu ukraińskiego z okolic Białej Cerkwi»; «Zwyczaj, obrzędy i pieśni weselne ludu Ukraińskiego z okolic Białej Cerkwi». Окремо презентувала звичаї та обряди календарних свят річного циклу, молодіжні розваги до свят (деталь-

ний опис ворожіння на Катерини й Андрія) (Moszyńska, J. 1878). А С. Рокоссовська опублікувала окремим виданням у 1897 році 90 казок з села Юрківщині Звягельського повіту, зберігаючи основні мовні особливості (Bajki (skazki, kazki) ze wsi jurkowszczyzny (powiatu Zwiąhelskiego gubernii Wołyńskiej). Zebrała Zofia Rokossowska).

І. Опацький у статті «Етнографічні дослідження центральної України польськими вченими у XIX столітті» акцентує увагу на таких дослідниках, як Францішик Ксаверій Гіжицький (1786–1850) і його праці «Rys Ukrainy Zachodniej» (1810). Згадує про Адама Чарноцького (Зоріан Доленго-Ходаковський) (1784–1825), який збирав і записував народні пісні, казки, повір'я, загадки, обряди, звичаї. З. Болтарович так описує завдання, які ставив перед собою цей дослідник: «Пройти Русь в 4-х напрямках і оглянути місця, від яких походять місцеві назви слов'ян; вивчити народні говори та різниці між ними; виявити особливості в одязі, будові житла, сільськогосподарських знаряддях; дослідити народну термінологію різних явищ природи; описати давні весільні обряди, ігри та пісні; збирати писемні джерела, монети та старожитності [1, с. 27]. Загалом А. Чарноцький записав на території Правобережжя й Західної України понад дві тисячі народних пісень. Цінність його записів полягає ще і в тому, що вони чітко фіксували місце збору фольклорного матеріалу. Після його смерті пісні були перевидані в Польщі, а згодом – в Україні («Українські народні пісні в записах З. Домологи-Ходацького»). У поемі Северина Гощинського (1801–1876) «Канівський замок» (1828), зазначає І. Опацький, представлена народна демонологія, повір'я пов'язані з «чортами», «опирями», «літавцями», «відьмами» та особливості відзначення свята Івана Купайла [10, с. 365]. А в поемі «Поділля» (1826) Мавриція Гославського (1802–1834) представлено, зокрема, українські народні пісні.

І хоча І. Опацький підкреслює, що художні твори представників «української школи» польської літератури не можна вважати повноцінними етнографічними дослідженнями, однак не варто і повністю зневажати зразки фольклорного матеріалу, представленого у них. Так, З. Болтарович пише, що у творчості Міхала Грабовського (1804–1863) багато місця відведено детальним описам народних звичаїв та вірувань: хрестини, звичай кумівства та функції хрещених батьків, українські вечорниці; народні повір'я про надприродні сили, значення появи комети, небіжчиків, які часто з'являлися рідним... [1, с. 57].

У творах польського письменника Зенона Фіша (Тадуеш Падалиця) (1820–1870), вказує З. Болтарович, описані розваги молоді у свята, охарактеризовано святковий дівочий одяг, подані цікаві дослідження ярмарків, показано особливості планування селищ та будівництва житла. Залишив також цікаві відомості про чумаків, описав їхнє походження, побут та заняття [1, с. 61].

П'ять із двадцяти двох розділів монографії Едварда Руліковського (1825–1900) «Опис Васильківського повіту з точки зору історії, звичаїв, статистики» (1853) присвячено питанням етнографії: «Народ, його характер, одяг, звичаї, вірування і перекази», «Пісні», «Сучасний побут», «Господарство власників і волощан».... У роботі детально описано, зокрема, чоловічий, жіночий, буденний, святковий одяг населення Київщини та опис козацького одягу XVIII ст.; звичаї та обряди річного календаря (різдвяні свята, веснянки, свято Івана Купайла). З. Болтарович говорить і про велику кількість народних пісень у роботі. Це, зокрема, 35 весільних (серед них пісні, що співалися при заручинах, при випіканні короваю, після вінця та ін.), 15 чумацьких пісень [1, с. 62]. А у праці «Zapiski etnograficzne z Ukrainy» Е. Руліковського досліджено народні перекази, замовляння, звичаї та обряди (зокрема, сімейні) [1, с. 64].

Антоні Марцінковський (Антон Новосельський) (1823–1880) опублікував у польськомовних часописах кілька статей про українські святкові звичаї та обряди. Заслужують на увагу 2 томи фольклорно-етнографічних праць «Lud ukraiński». О. Шалак зазначає, що перший том присвячено календарній обрядовості Коляди та Купала, провідної неділі, Зелених свят, Рахманського Великодня, Маковія та подано народні перекази, пов'язані з цими святами, а також досліджені сюжети окремих народних казок. У другому томі описані легенди і перекази про чародійство, народні скарги, уявлення про птахів і звірів, подано прислів'я, приказки та загадки. Окрім різноманітних замовлянь із народної медицини, А. Марцінковський подав 40 назв лікарських, дикорослих і городніх рослин та пояснення хвороб, які вони лікують [13, с.33].

Юліан Талько-Гринцевич (1850–1936) чотирнадцять років разом із помічниками (зі Звенигородщини, Поділля, Східної Галичини, Волині, Полтавщини, Херсонщини, Криму та Литви) збирав матеріали про народну медицину. Результатами цих досліджень стала праця «Zarys leczenia ludowego na Rusi południowej» (1893), яка нараховує 118 позицій. І. Гунчик зазначає, що

етнографічна цінність цієї роботи в тому, що вона містить більше трьохсот зразків українського магічно-сакрального фольклору (замовляння, примовки, заклинання, фольклорні молитви), а також коментарі до нього. Крім того, значна частина зібраних текстів – це автентичні усні молитовні зразки [3].

О. Масло та І. Волкова вказують, що у Кракові за рецензією В. Гнатюка було видано збірник С. Здіарського «Матеріалів антропологічних, археологічних та етнографічних». Казки були записані у 1897 році в с. Налужі українською мовою латинською транскрипцією. Зазначають про переклади деяких українських народних казок польською В. Гродзінською, М. Долінською, та близько сотні казкових сюжетів Касіяна Яна-Мірослава «*Na przełęczu św. satow: 150 ukraińskich basin, gadek, humoresek i podań ludowych / Wybrał, przełożył i opracowa Jan Mirosław Kasjan*» [9, с. 45]. Автори також зазначають, що Лариса Вахніна упорядковує книгу «Польські народні казки», подавши зразки як польською, так й українською мовами, досліджує фольклористичну діяльність Юліана Кшижановського та Гелени Капелусь, яка вивчала польсько-українське пограниччя, а також українські казки, зібрані О. Кольбергом [2].

Оскар (Генрик) Колберг (1814–1890) автор понад 80 томів фольклорно-етнографічного видання «*Lud. Jego zwyczaj, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*» («Народ: його звичаї, спосіб життя, мова, перекази, прислів'я, обряди, повір'я, ігри, пісні, музика й танці»). Праця охоплює окрім усіх етнографічних регіонів Польщі ще й частини України. Зокрема, том Х–ХІ: *Ruś Halicka* (Галичина) вміщує казки з українськими впливами, лексику та повір'я з Буковини. А том XXIII налічує багато українських пісень, зразки похоронної обрядовості, магічної поезії. Наприклад, весільна пісня з Волині (українською мовою): «Ой п'є молодий, як кінь воду, а молода плаче – не по поводу...». Багатотомну серію «*Ruś Halicka*», «*Ruś Karpacka*», «*Wołyń*», присвячену фольклору українців (рутенців) Галичини, Карпат і Волині. О. Колберг особисто подорожував по Волині, Поділлі, Покутті, Поліссі, Холмщині й записував пісні, казки; упорядковував матеріал за регіонами і тематикою; описував діалекти, обряди; записував ноти пісень, ритми танців; детально занотував народні мелодії; порівнював фольклорні теми з академічною музикою; фіксував регіональні особливості інтонації й гармонії. Від своїх кореспондентів О. Колберг вимагав точності запису. Він вказував, що збирач не має

права нічого додати або замінити, якщо хоче бути вірним своєму призначенню і здобути визнання. Дослідник навіть видав спеціальну інструкцію – «*Instrukcja do badania właściwości ludowych*». У систематизації зібраного матеріалу О. Кольберг зазначав місцевість, населення, звичаї, обряди, пісні, танці... Цей формат дослідження наближає його до діяльності М. Лисенка в Україні. Зокрема на Покутті він збирав матеріали у 1867–1868, 1870, 1876–1877 та 1880 роках і результатом роботи став вихід фольклорно-етнографічної праці «*Pokucie*» (1882–1889) у чотирьох томах.

О. Шалак наводить уривок із листа Валеріана Боржковського (1864 – 1919) до редакції «Київської старини», в якому він пропонував для друку зібраний ним фольклорний матеріал: «... якщо... знайдеться місце на сторінках Вашого журналу, я можу надсилати Вам легенди, пісні, коляди, щедрівки та ін.» [13, с. 4]. Серед найвідоміших творів В. Боржковського вона називає – «Лірники» (1889) про побут, репертуар, поведінку лірників (вербальну та невербальну), мову виконання творів, докладно описано «відпуст» у Браїлові, частково збережено паспортизацію фольклорних творів Поділля.

Р. Кирчів досліджує внесок Яна Мірослава Касіяна (1933–2010) у традицію наукового ознайомлення й популяризації української народної культури. Він звертає увагу на його книжку «*Na ście wody. Dumy ukraińskie*» (1973) – збірку з двадцяти двох українських дум про боротьбу проти турецько-татарської експансії у польському перекладі з розлогим вступом і коментарями, яка стала справжньою подією у новочасній польській фольклористичній Україні. У 2000 році виходить друге доповнене видання «*Na ście wody. Ludowy epos Ukrainy. Wydanie drugie, rozszerzone i poprawione*», яке містило вже тридцять дум. Р. Кирчів зазначає: «Автор розповідає про місце українських дум в епічній поезії слов'янських народів, їхні змістові, поетичні та ритміко-музичні особливості, пов'язаність із історичними подіями, особами й побутом українського народу, зокрема козацької доби, про характер виконання і виконавців. Вступ дає змогу читачеві краще зрозуміти фабульну фактуру сюжетів дум, їхні мотиви, образи, містить відомості про польські зацікавлення ними, згадки в різних давніх джерелах, використання в письменстві, переклади та переспіви тощо» [6, с. 32]. Важливість цього дослідження ще й у тому, зауважує Р. Кирчів, що упорядник звернув також увагу на матеріал, який зафіксували на Україні й інші польські збирачі: О. Кольберг, С. Рокосовська, Ю. Мошинська,

Ч. Нейман, С. Здзярський та Я. Янов. Ця інформація становить істотний пізнавальний аспект для сучасного читача.

В. Коротя-Ковальська згадує про польського етнолога і лінгвіста К. Мошинського, який разом із Ф. Колессою планував видати збірник «Народна музика на Поліссі» польською мовою у Варшаві. Але через несприятливі обставини збірку «Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та К. Мошинського» було видано лише у 1995 році за сприяння професора С. Грици.

А. Ємчук зазначає, що важливий внесок у вивчення етнографії та фольклору Покуття зробив і Карел Владислав Зап. Зокрема у своїй розвідці «Cesty a proházky po Halické zemi» він виводить етимологію слова «Покуття». Також Жегота Паулі, який у 1839–1840 рр. видав двотомник «Pieśni ludu ruskiego w Galicji. Zebrał Żegota Pauli». Цінний матеріал містять збірки українських народних казок К. Вуйціцького «Klechy, starożytnie podania i powieści ludu polskiego i Rusi» у двох томах (1837); двотомник А. Новосельського «Lud Ukraiński, jego bajki, pieśni, podania» (1857); збірники казок С. Ізопольського та К. Сіменського. Цікавою є й праця Августа Бельовського «Рокусіє» (1857), в якій автор описав побут, заняття, одяг, архітектурні принципи будівництва за принципом порівняння гуцулів і бойків. А Леопольд Вайгель у праці «Rys miasta Kołomyj» (1877) описав календарно-обрядовий рік, народні звичаї та вказав місця своїх записів. Проте у роботі зовсім відсутні тексти пісень. Ігнацій Коперницький (1825–1891) досліджував українське населення Галичини. У збірці «Ruthenica» зібрано пісні, прислів'я та приповідки. Особливу увагу приділяв обрядам та повір'ям лемків і бойків. Флоріан Мошинський, Гелена Рокосовська, Густава Земба працювали у селах Східної Галичини, Поділля, Буковини. Збирали весільні пісні, казки, магичні формули, релігійні звичаї, описували традиційний одяг і побут. Ганна Ванке вивчала лемківський і гуцульський фольклор у Карпатах. Опублікувала серію статей у фольклористичних журналах про українські колядки, обрядовість, народне вбрання.

О. Шевчук згадує й діяльність Юліана Пуліковського (1879–1956), який у 1935–1939 роках проводив загальну Акцію збирання музичного фольклору, але який, на жаль, було знищено гітлерівцями в листопаді 1944 року [15, с. 17]. А також праці Казімежа Владислава Вуйціцького «Пісні люду біло-хорватів, мазурів і Русі з-над Бугу» (1836); Пауля Жеготи з польськими й україн-

ськими піснями з Галичини (1839–1840); Томаша Падурри, котрий створював також власні думи й пісні українською мовою; Антона Коціпінського «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і в Малоросії, списані і переложені під музику Ант. Коціпінським. Перша сотня» (1861).

Н. Стішова дослідником Бойківщини, який фіксував і описував календарні звичаї та обряди, називає польського історика, етнографа і краєзнавця Ігнація Любича-Червінського, який у праці «Okolicza-dniestrzka między Stryem i Łomnicą» (1811) детально охарактеризував традиційні сільські «празники», молодіжні вечорниці, народні повір'я, вірування та забобони селян [11, с. 304]. Звичаєво-обрядова культура українців Карпат, Волині та Полісся у 1820–1830-х роках була у центрі уваги польського письменника, географа та етнографа Вінцента Поля («Картини з життя і мандрівок» (1846), «Погляд на північні схили Карпат» (1851), «Картини з життя і природи» (1869), «Північний схід Європи» (1870), «Плем'я бойків» та «Деякі риси до опису гуцулів на Буковині» (1966)). Свій внесок у дослідження українського фольклору внесли, зазначає Н. Стішова, і члени «української школи» польської літератури періоду романтизму. Це польський поет Маврицій Гославський (1802–1834), який у творі «Поділля» (1826) представляє побут і дозвілля українців; польський письменник, історик, літературний критик Міхал Грабовський (1804–1863), який науково осмислює минувшину українського народу «Україна давня і теперішня» (1850).

Висновки. Починаючи з XVIII століття польські науковці стали першими системними збирачами українського фольклору – пісень, казок, легенд, прислів'їв, приказок, звичаїв, обрядів, замовлянь, вірувань... У подальшому ці праці стали основою для української фольклористики. Так, зокрема, І. Франко, В. Гнатюк та Л. Дунаєвська не лише користувалися, а й ґрунтували свої підходи на польських наукових традиціях, які вплинули на методику українських етнографів. Важливо також, що польські науковці публікувалися в європейських академічних колах, сприяючи міжнародному визнанню українського фольклору. Польські фольклористи допомагали формувати образ української культури в очах європейської аудиторії: через переклади, фестивалі, етнографічні виставки. Показовим був журнал «Sioło» Пауліна Сьвецінського, в якому публікували українські народні пісні з перекладом польською, пропагуючи українську культуру в польському середовищі.

Багато важливих українських фольклорних текстів збереглися саме в польських архівах і публікаціях, бо частина території України перебувала в складі Речі Посполитої та Австро-Угорщини; польські науковці працювали на теренах Галичини, Волині та Полісся: колекція Колберга (у Варшаві) містить тисячі українських пісень, танців, описів обрядів, а публікації

в журналах «Lud», «Wisła», «Zbiór wiadomości do antropologii krajowej» містили польсько-український фольклорний матеріал, зокрема перші записи гуцульських і лемківських пісень. Дослідження польських науковців українського фольклору дозволяють навіть сьогоднішнім українським науковцям працювати з матеріалами високого рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болтарович З. Є. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. Київ: Наукова думка, 1976. 137 с.
2. Вахніна Л. К. Фольклористична діяльність Юліана Кшижановського і Гелени Капелусь у контексті польсько-українських наукових взаємин другої половини XX – початку XXI століття. *Слов'янський світ*. 2017. Вип. 16. С. 48–57.
3. Гунчик І. Українські фольклорні молитви в антропологічному дослідженні Ю. Талька-Гринцевича «Zarys Lechnictwa ludowego Rusi Południowej». *Народознавчі зошити*. 2015. № 1 (121). С. 238–243.
4. Демедюк М. Українські народні казки на сторінках польського видання «Zbiór wiadomości do antropologii Krajowej». *Народознавчі зошити*. 2019. № 5 (149). С. 1200–1204.
5. Ємчук А. Етнографічні дослідження покутського історико-етнографічного регіону іноземними дослідниками. URL: https://hutsul.museum/museum/articles/pokuttya-galiciya-folklor/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.07.2025).
6. Кирчів Р. Україніка Яна Мирослава Касіяна. *Міфологія і фольклор*. 2011. № 3–4 (9). С. 28–38.
7. Кленович С. Роксоланія. URL: <http://litopys.org.ua/suspil/sus10.htm> (дата звернення: 11.07.2025).
8. Коротя-Ковальська В. Зарубіжні та вітчизняні дослідники українського фольклору. URL: <https://www.ridivira.com/uk/spetsproekty/buttia-ukraintsiv/zarubizhni-ta-vitchyzniani-doslidnyky-ukrainskoho-folkloru> (дата звернення: 11.07.2025).
9. Масло О. В., Волкова І. В. Культурно маркована лексика в українських та польських народних казках. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74). № 2. С. 43 – 49.
10. Опацький К. Ю. Етнографічні дослідження центральної України польськими вченими у XIX ст. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88). С. 363–367.
11. Стішова Н. С. Історіографічний внесок польських дослідників у вивчення календарної звичаєво-обрядової культури українців XX – початку XXI ст. *Сторінки історії : збірник наукових праць*. 2024. Вип. 59. С. 299–323.
12. Хланта І. Оскар Кольберг і фольклор Карпат. *Наукові записки*. Вип. 64. Ч. 2. Серія: Філологічні науки (літературознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2006. С. 222–235.
13. Шалак О. Український фольклор Поділля у вивченні Антонія Новосельського: методика комплексного дослідження. *Мандрівець*. 2014. № 3. С. 32–35.
14. Шалак О. Фольклор Поділля у записах Валеріана Боржковського: методологічні засади фіксування і публікації. *Матеріали до української етнології : щорічник*. Збірник наукових праць. Вип. 9 (12). НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2010. С. 4–11.
15. Шевчук О. Матеріали до дослідження польсько-українських зв'язків (фольклористика, етномузикологія). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Petnomuz_2018_13_4 (дата звернення: 21.07.2025).
16. Юзвенко В. Українсько-польські фольклористичні взаємини: концепція Івана Франка. *Етнос і культура*. 2005–2006. № 2–3. С. 24–26.

Дата першого надходження рукопису до видання: 08.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025